

Pierre Boulez, o glorie a muzicii secolului XX a ieșit din scenă

Nu și de pe firmamentul muzicii secolului trecut. Este una dintre ultimele personalități puternice, de aleasă substanțialitate, ale muzicii secolului XX. Împlinise 90 de ani. S-a născut în Franța. A murit la început de ianuarie la Baden-Baden, în Germania, țara sa de adopție pentru mai bine de o jumătate din traseul vieții sale profesionale. Alături de Karlheinz Stockhausen, de Bruno Maderna, de Luigi Nono... a făcut parte din marea galerie a personalităților care au inovat din temelii muzica secolului trecut.

Artist de o uimitoare creativitate, de o imaginație cu totul captivantă, Boulez a împlinit figura creatorului, a muzicianului total; iar aceasta într-o măsură mai importantă decât colegii săi de generație, de breaslă. A făcut-o în calitate de compozitor, dirijor, pianist, de pedagog, de autor al unor scrieri muzicologice memorabile, de ctitor al unor importante instituții ale vieții muzicale franceze și europene cum sunt Institutul de Cercerare și de Coordonare Acustico-Muzicală – celebrul IRCAM, Ensemble Intercontemporain, Cité de la Musique, aceasta din urmă devenită, cu totul recent, Filarmonica pariziană.

Imediat după sfârșitul războiului, în anii mijlocului de secol, își desăvârșește studiile la Conservatorul din Paris la clasa de compoziție a lui Olivier Messiaen, una dintre personalitățile copleșitoare ale muzicii din toate timpurile. Aici deprinde gustul pentru cultura Orientului, pentru imensa bogăție timbrală a muzicii tradiționale a teatrului japonez, chinez, pentru muzica indiană în general.

La nici treizeci de ani, parcurgând etapele tinereții sale profesionale, devine un adept înfocat și exclusivist al atonalismului, al serialismului dodecafonic promovat de Arnold Schönberg; devine adept radical al sistemului serial total, sistem în care sunt încorporate toate coordonatele artei muzicale, nu numai cele de ordin intonațional dar și cele de ordin timbral, dinamic, ritmic. Într-o măsură mai importantă decât Stravinski devine adeptul controlului integral al discursului muzical. Sunt celebre în epocă aprecierile sale potrivit cărora muzica imaginată în afara acestui sistem este „nefolositoare”. Sunt poziționări care au stârnit reacții firești atât din partea compozitorilor cu orientări tradiționale sau moderate dar și din partea instituțiilor de concert. Implicit a publicului de concert, divizat și acesta în tabere adverse.

Mijlocului anilor '50 le aparține cea de a doua Sonată pentru pian ce poartă, printre altele, indicația *Piu presto possibile*; ...lucrare prezentată public de compozitor însuși și intrată mai apoi, după decenii, în patrimoniul muzicii de pian a secolului XX. Cântată și imprimată de Maurizio Polini, această lucrare devine ulterior un veritabil punct de referință al pianisticii timpului. Nu pot să nu-mi amintesc, în mijlocul anilor '60, în perioada absolutismului totalitar, audierea și analiza acestei lucrări era strict interzisă la cursurile de specialitate ale Conservatorului bucureștean. Tot atunci la Paris, la Palais Garnier, are loc primul turneu în Europa de vest, al Teatrului de Operă și Balet din București. În urma primelor două ediții ale Festivalului George Enescu,

turneul parizian al celei mai importante instituții lirice a țării urma să acrediteze deschiderea spre lumea civilizată a regimului totalitar, comunist, de la București. Și dacă opera enesciană Oedipe a cunoscut aprecieri unanime, baletul realizat pe muzica lucrării *Marteau sans Maître* de Pierre Boulez, în viziunea coregrafică a lui Stere Popescu, a stârnit vii controverse și polemici aprinse pornite chiar din sala de spectacol, polemici ce aduceau în discuție muzica însăși și nu creația coregrafică. Evident, revenită la București, conducerea de atunci a T.O.B. a primit critici aspre din partea forurilor superioare de partid și de stat. Încă o dată – dacă mai trebuia de demonstrat! – principiul dublei măsuri era aplicat cu consecvență. Propaganda – inclusiv în plan cultural-artistic - practică spre exterior era alta, total diferită de cea practică în interior. În adevăr, acum după o jumătate de secol, se poate constata, *Marteau*... rămâne marele moment al primei părți a carierei componistice a lui Pierre Boulez; astăzi este considerată ca fiind o lucrare clasică în patrimoniul componistic al secolului.

A avut o predilecție specială pentru combinațiile timbrale cele mai, aparent, insolite; una dintre piesele sale intitulate *Sur Incises* este destinată, spre exemplu, unui

ansamblu compus din trei harpe, trei pianе și trei grupe de percuție. De altfel apetența pentru individualizarea timbrală privind instrumentele cât și grupele instrumentale, pentru culoarea timbrală, se constituie într-o predilecție specială a muzicii franceze începând, în mod evident, cu Debussy însuși.

În anul 2005 cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, Boulez a fost sărbătorit în întreaga lume, în multe dintre marile instituții de concert în care a evoluat de-a lungul timpului în calitate de șef de orchestră, în locurile în care muzica sa a fost cântată. Am avut atunci fericitul prilej de a asista la un impresionant concert susținut la sediu de Berliner Philharmoniker sub conducerea nu mai puțin celebrului Sir Simon Rattle, un concert dedicat în întregime creației lui Pierre Boulez; compozitorul însuși era prezent în calitate de regizor de sunet care regla fluxul sonor al surselor dispuse în diferitele zone ale sălii de concert; de la o parte la alta a lucrării publicul era invitat să-și schimbe locul în sală pentru a dobândi o percepție globală asupra lucrării. Impresionantă mi-a apărut cu acel prilej angajarea participativă emoționantă, quasi totală, a șefului de orchestră, dar mai ales a membrilor ansamblului. Succesul de public a fost enorm. Înaintea concertului Boulez a susținut o amplă conferință, o

prezentare a creației sale, crezul său în muzică în calitate de creator, de compozitor, de șef de orchestră.

A dirijat peste tot în lume, în Europa, în marile centre muzicale, în Statele Unite, în Japonia. A susținut un important curs de măiestrie dedicat tinerilor dirijori, la Lucerna, în Elveția. S-a dovedit a fi puternic angajat pe direcția susținerii noilor tendințe în muzica secolului XX, pe direcția susținerii tinerilor muzicieni performeri.

Realizarea ciclului complet al *Ringul-ui wagnerian*, la Bayreuth, în anul 1976, în regia marelui Patrice Chéreau, s-a constituit într-un moment de referință în viața muzicală europeană a celei de a doua jumătăți a secolului trecut. Susținerea discursului simfonic scotea prioritar în evidență puritatea traseelor liniilor polifoniei și mai puțin imaginea globală a ansamblului. Un Wagner realizat de o manieră franceză! ...aprecia presa de specialitate a timpului. Dirija fără baghetă apreciind contactul direct, nemijlocit, al gestului director cu muzica. Memorabilă rămâne, pe aceeași direcție, realizarea *Simfoniei a 8-a*, de Anton Bruckner. Energia demersului intelectual, claritatea formulărilor, a construcțiilor muzicale întreprinse de Boulez în ce privește actul componistic dar și cel al performanței muzicale, rămân revelatoare.

De altfel atât în creația sa cât și în calitate de șef de orchestră Boulez a îmbinat, în chip pe cât de fericit pe atât de original, aspecte ale spiritualității franceze cu aplicația tipic germană privind construcția de ansamblu a operei muzicale. Se adaugă, cum notam înainte, gustul în parte exotic pentru lumea sonoră a Orientului, înclinație moștenită de la maestrul său, Olivier Messiaen. Sunt două dintre personalitățile puternice care au marcat viața muzicală, artistică a secolului trecut.

Dumitru AVAKIAN

Materialul a fost anterior publicat în revista *România Literară*

Paul Kantner

Paul Lorin Kantner (n. 17 martie 1941 - California), chitarist, cantautor, este co-fondator al formației Jefferson Airplane (rock psychedelic) în 1965, titlatură de frunte a perioadei flower power, astfel încât a apărut la festivalurile Monterey și Woodstock, apoi componenții au fost aliniați în galeria Rock and Roll Hall of Fame în 1996. În paralel formează Jefferson Starship, scriind texte politice și SF. Are trei copii: Gareth Alexander, Alexander, China. Se stinge la San Francisco la 28 ianuarie 2016 după complicațiile unui infarct.

Protestatar convins, negând orice formă de autoritate, dispăre încă un pionier al epocii hippy.

Lemmy

Muzicianul englez Ian Fraser Kilmister (n. 24 decembrie 1945), adică Lemmy, după diverse meserii și colaborări rock se alătură formației de space rock Hawkwind în 1971 (vocea hitului "Silver Machine"), apoi formează Motörhead ca solist, chitarist bas, compozitor. Mare succes în anii 80: "Ace of Spades" și album No Sleep Til Hammersmith, fiind considerat pionier ai stilului heavy metal. Personaj original, cu apariție aparte (solicat

pentru numeroase roluri TV și marele ecran), o voce guturală unică în rock, o viață fără limite (băutor de forță și consumator de amfetamine - speed, care îi dădeau energie scenică, după cum declara), se considera anarhist. La 28 decembrie 2015, Lemmy este răpus la Los Angeles de un cancer foarte agresiv.

David Bowie

David Robert Jones (n. 8 ianuarie 1947), adică David Bowie, s-a născut la Londra, studiază pictura, muzica (bun saxofonist), design-ul, alege cariera muzicală în 1963 și cu "Space Oddity" are primul hit - 1969. "The Man Who sold the World" (1970) face trecerea spre hard de la stilul acustic -folk rock. Iar versurile trec de la idei post-hippie (pace, dragoste) spre tematici ca schizofrenia, paranoia, dezamăgiri.

În perioada glam rock șochează cu personajul Ziggy Stardust (costumații și machiaje excentrice), hit "Starman" -1972. Între 1974-76, schimbare uimitoare de stil, spre muzica neagră, soul și funk, cu hit crossover "Fame". Uluieste din nou trecând spre muzica ambientală cu cele trei albume în colaborare cu Brian Eno (1977 - "The Berlin Trilogy" sonorități minimaliste, cu texte sporadice, influențe Krautrock de tip Kraftwerk). După "Under Pressure"

- colaborare cu Queen - 1981, o nouă cotitură muzicală, spre disco (!), albumul "Let's Dance" - 1983 (cu videoclipuri aparte), duet cu Mick Jagger - "Dancing in the Street". Între 1980 și 88 cochetează cu manierele New Wave și pop, iar între 1992-98 se întoarce la muzica electronică.

A fost un talentat mim și excelent actor, cu roluri în filme pentru marele și micul ecran. Căsătorit cu Angela Barnett (un fiu - Duncan Zowie), divorț în 1980 și recăsătorit cu

fotomodelul americano-somalian Iman (o fiică - Alexandria "Lexi" Zahra Jones).

Are peste 140 de milioane de discuri vândute, zeci de discuri de "aur" și "platină". este primit în galeria Rock and Roll Hall of Fame în 1996, primește premiul Grammy Lifetime Achievement în 2006. Nu mai face turnee din 2004, iar la 10 ianuarie 2016, două zile după lansarea albumului "Blackstar", este răpus de cancer la pancreas în locuința sa din New York (diagnosticat cu 18 luni mai devreme).

Compozitor, poet, instrumentist, solist vocal, pictor, actor, timp de 5 decenii a fost considerat în permanență un inovator în muzica pop. S-a spus despre el "că a avut o abilitate specială de a selecta idei (din literatură, film, teatru) dinafara sferei obișnuitului și a le introduce în muzica pop". A avut un impact enorm asupra dezvoltării rockului.